

UDC 339:331

JEL classification: F22, O15

DOI: 10.35774/visnyk2024.01.168

Ліана ЧЕРНОБАЙ,

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет «Львівська політехніка»,
вул. С. Бандери, 12, м. Львів, 79013, Україна.
Електронна адреса: liana.i.chernobai@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0003-3200-0470

Святослав МАЛІБРОДА,

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет «Львівська політехніка»,
вул. С. Бандери, 12, м. Львів, 79013, Україна.
Електронна адреса: sviatoslav.b.malibroda@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0001-7080-6235

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Чернобай Л., Маліброда С. Вплив міжнародної міграції на економіку України. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 1. С. 168–179. DOI: 10.35774/visnyk2024.01.168

Chernobay L., Malibroda S. (2024). Vplyv mizhnarodnoi mihratsii na ekonomiku Ukrainy [Impact of international migration on the economy of Ukraine]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 168-179. DOI: 10.35774/visnyk2024.01.168

Анотація.

Вступ. У сучасному світі люди мігрують у пошуках роботи чи економічної можливості, щоби приєднатися до сім'ї чи навчатися. Також населення мігрує, щоби уникнути конфлікту, переслідувань або масштабних порушень прав людини. Окрім цього, міграція населення є відповіддю на несприятливі наслідки зміни клімату, стихійних лих чи інших екологічних факторів. Як результат, порядок денний сталого розвитку до 2030 р. визнає позитивний внесок мігрантів у інклюзивне зростання та сталий розвиток регіонів.

Кількість громадян України, які змушені були залишити територію країни через повномасштабне вторгнення Росії, можна порівняти з депопуляцією за всі роки незалежності України. Вирішення міграційної кризи та повернення українців додому має бути основним орієнтиром спільної післявоєнної політики України та ЄС.

Мета дослідження. Системне вивчення та аналіз впливу міжнародної міграції на економіку України з метою розроблення рекомендацій щодо ключових засад економічної реінтеграції українських біженців.

© Ліана Чернобай, Святослав Маліброда, 2024.

Методи. Застосовано економіко-статистичний аналіз, який дав змогу оцінити фактичну чисельність ВПО та осіб, що повернулися. Крім того, використано загальнонаукові й емпіричні прийоми та інструменти економічної науки, методи синтезу, порівняння, зведення та групування.

Результати. Досліджено теорії міжнародної міграції та стимули міграційних потоків. Проаналізовано роль конфліктів у міграційних процесах та їхній вплив на категорію внутрішньо переміщених осіб, оцінено рівень впливу українських мігрантів на економіку ЄС. Обґрунтовано рекомендації щодо ключових засад економічної реінтеграції українських біженців.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні причин інтеграції українських мігрантів у країнах-реципієнтах для напрацювання механізмів повернення українців додому та прогнозу періоду економічного відновлення, інтеграції та конвергенції країни з ЄС.

Ключові слова: біженці, внутрішньо переміщені особи (ВПО), міжнародна міграція, післявоєнне відновлення, рееміграція.

Формули: 0, рис.: 2, табл.: 0, бібл.: 15.

Liana CHERNOBAY,
CSc (Econ.), Professor,
Professor of the Department of Management
and International Business,
Lviv Polytechnic National University,
12 S. Bandera st., Lviv, 79013, Ukraine,
e-mail: liana.i.chernobai@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0003-3200-0470

Sviatoslav MALIBRODA,
PhD Student of the Department of Management
and International Business,
Lviv Polytechnic National University,
12 S. Bandera st., Lviv, 79013, Ukraine,
e-mail: sviatoslav.b.malibroda@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0001-7080-6235

IMPACT OF INTERNATIONAL MIGRATION ON THE ECONOMY OF UKRAINE

Abstract.

Introduction. In today's modern world, people migrate in search of work or economic opportunity, to join family or to study. Also, the population migrates to escape conflict, persecution or large-scale violations of human rights. In addition, population migration is a response to the adverse effects of climate change, natural disasters or other environmental factors. As a result, the 2030 Agenda for Sustainable Development recognizes the positive contribution of migrants to the inclusive growth and sustainable development of regions.

The number of citizens of Ukraine who were forced to leave the territory of the country due to the full-scale invasion of Russia can be compared with the depopulation during all

the years of Ukraine's independence. The solution to the migration crisis and the return of Ukrainians to their homes should become the main focus of the common post-war policy of Ukraine and the EU.

Research Objective. *The aim of the study is the systematic examination and analysis of the impact of international migration on the economy of Ukraine in order to develop recommendations on the key principles of the economic reintegration of Ukrainian refugees.*

Methods. *The study employs economic-statistical analysis to estimate the actual number of IDPs and returnees. Additionally, general scientific and empirical approaches, as well as tools from the field of economic science, are utilized. Methods such as synthesis, comparison, aggregation, and grouping are also applied to enhance the comprehensiveness of the research.*

Results. *Theories of international migration and the incentives of migration flows are studied. The role of conflicts in migration processes and their impact on the category of internally displaced persons is analyzed, the level of influence of Ukrainian migrants on the EU economy is evaluated. The recommendations regarding the key principles of the economic reintegration of Ukrainian refugees are substantiated.*

Perspectives for further research *consist in the research of the reasons for the integration of Ukrainian migrants in the recipient-countries in order to develop mechanisms for the return of Ukrainians home and forecast the period of economic recovery, integration and convergence of the country with the EU.*

Keywords: *internally displaced persons (IDPs), international migration, refugees, re-emigration, post-war reconstruction.*

Formulas: 0, fig.: 2; tabl.: 0, bibl.: 15.

JEL classification: F22, O15.

Постановка проблеми та її актуальність. Демографічна проблема стала для України найскладнішим викликом з моменту відновлення своєї незалежності в 1991 р. Високий рівень смертності (якщо порівняти з народжуваністю), масова міграція молодого населення, низький рівень народжуваності та складна соціально-економічна ситуація форсували депопуляцію території України. За оцінкою Світового банку, в 2021 р. в Україні проживало 43,8 млн осіб, тобто майже на 10 млн осіб менше, ніж у 1991 р. Повномасштабне вторгнення росії прискорило депопуляцію України та створило демографічну катастрофу, адже десятки тисяч осіб загинули, а мільйони осіб стали емігрантами та внутрішньо переміщеними особами. Відповідно еміграція українців у 2022 р. стала економічним та гуманітарним викликом не лише для України, а й для країн-партнерів.

З урахуванням євроінтеграційного прагнення України, демографічних викликів для європейського регіону, а також перспектив післявоєнного відновлення економіки, важливо визначити вплив міжнародної міграції на економіку України, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країни здійснювали науковці-представники різних регіонів.

Зокрема, Барнетт Дж., Нам Ю. (2023 р.) [1], які досліджували міжнародну міграційну мережу 1990–2017 рр., встановили, що деякі країни відіграють ключову

роль у формуванні глобальної міграції, надавши економічні можливості чи політичний притулок. Барнетт Дж., Нам Ю. вивчали міжнародні міграційні мережі та аргументували їх структурні фактори (географія, мова, колоніальна історія, політична стабільність, економічні відмінності) і транснаціональну взаємодію (потік студентів, торгівля, Інтернет-потік, грошові перекази).

Мессі Д. (2023 р.) [2] проаналізував і спрогнозував хід міграції у 2020-х роках через огляд демографічних, економічних, кліматичних та державних обставин, що переважають у регіонах світу. Мессі Д. передбачив прискорення міграції між регіонами, що розвиваються, і розвиненими регіонами, де люди все частіше мігрують, щоб уникнути загроз у місцях походження, а не отримати доступ до можливостей у місцях призначення.

Цегай С. (2023 р.) [3] встановив, що на міграцію впливають особисті, соціально-економічні та політичні чинники, пов'язані з країнами походження та країнами, що приймають. Цегай С. дискутує щодо майбутнього мігрантів, зокрема щодо того, чи будуть вони надалі мігрантами, чи громадянами країни, що приймає, чи обома після отримання громадянства країни, що приймає.

Адамсон Ф., Чунг Е., Холліфілд Дж. (2023 р.) [4] окреслили основні риси ідеально-типової ліберально-демократичної міграційної держави та запропонували три теоретичні та концептуальні кроки розуміння сучасних міграційних станів: історизація, деколонізація та дезагрегація.

Ростецька С., Швець С., О. Ільків О. (2023 р.) [5] зробили висновки, що міграція дала значні економічні вигоди для країн, що приймають. Ростецька С., Швець С., О. Ільків О. встановили, що українські мігранти вирішили кадрову проблему ЄС завдяки належному соціальному захисту та правовій підтримці (гарантоване право на поселення, роботу та освіту).

Проте є низка питань та проблем, які ще не повною мірою вивчені, досліджені й узагальнені.

Мета дослідження. Системне вивчення та аналіз впливу міжнародної міграції на економіку України з метою розроблення рекомендацій щодо ключових засад економічної реінтеграції українських біженців.

Виклад основного матеріалу. У середині ХХ ст. неокласичні економічні теорії поширювались на різні виміри соціальних наук, у т. ч. міграцію (Мессі Д., 1993) [6]. Так, неокласична міграційна теорія поєднала індивідуальне рішення на мікрорівні через мотивацію максимізації доходу, зі структурними детермінантами на макрорівні через заробітну плату та умови працевлаштування. Недоліком цієї теорії є те, що вона розглядає міграцію тільки як різницю в заробітній платі між країнами і не враховує інші чинники, такі як: правові обмеження, культурні відмінності, сімейні проблеми (Аранго Д., 1993) [6]. Тобто неокласичні економічні теорії міграції беруть до уваги феномен «молодих мігрантів» та не враховують літніх трудових мігрантів. Неокласична теорія консолідувала в міграції концептуалізацію чинників спонукання та приваблення, які враховано в наступних теоріях міграції.

З часом міграційні потоки були все більш неоднорідними та складними, що зумовило виникнення нової економічної теорії трудової міграції (Старк О. і Блум Д., 1985) [7]. Ключовою особливістю цієї теорії є міграції як сімейне чи домогосподарське

рішення, а не індивідуальне. Згідно з цією теорією, міграція диверсифікує ресурси домашніх господарств у разі ризику місцевих джерел доходу. Таким чином, родичі, які залишаються в країні походження, покладаються на грошові перекази, забезпечуючи добробут, особливо в країнах, що розвиваються, де не завжди присутні механізми соціальної підтримки (Мессі Д., 1993) [6]. У той час як нова економічна теорія трудової міграції розглядає наслідки для країн-донорів, теорія подвійного ринку праці (Ріосмена Ф., Вонг Р., Паллоні А., 2019) [8] фокусується на країнах-реципієнтах.

Наступна теорія міграції, яку запропонував Мессі Д. (1993), називається теорією світових систем, яка робить припущення про постійний попит на робочу силу для іноземних низькокваліфікованих працівників. Ця теорія ґрунтується на ідеї світової ринкової економіки, в якій капіталізм із розвинутих країн поширюється на периферійні некапіталістичні суспільства, породжуючи міграційні потоки з останніх регіонів до перших [8]. Саме тому міжнародна міграція та масова урбанізація молодих працівників підвищує рівень старіння населення менш розвинених регіонів. У цій теорії не враховано детермінанти міжнародної міграції на глобальному півдні (периферії).

Міграційні потоки спричинили дію інших факторів, відмінних від початкових детермінант міграції. Зокрема, теорія мереж (Мессі Д., 1993) [6] та теорія соціального капіталу доводять феномен «передачі міграційного досвіду» мігрантами своїм рідним та близьким у країнах походження, що стає додатковим рушієм міжнародної міграції. У результаті виникає мультиплікаційний ефект «ланцюгової міграції» (Аранго Д., 2000) [9], коли нові мігранти переїжджають, маючи перевагу нижчих витрат та нижчих ризиків міграції. Цей процес є кумулятивним, тобто легшим для кожного нового мігранта.

Роль конфлікту є одним із найменш досліджених факторів. Так, Акокпарі Д. [10], зауважив, що політичне переслідування, економічні труднощі та погіршення навколишнього середовища є факторами міграції, а конфлікти та війни є основою зростання біженців та мігрантів. Конфлікти створюють категорію внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Насильницький конфлікт може бути наслідком екологічних проблем (наприклад Каховська ГЕС), які потім призводять до конфлікту ресурсів. Загалом окремі дослідження (Коллієр П., 1999) [11] встановили сильний негативний вплив конфлікту на країни, зокрема (Дюн П., Тіан Н., 2019) [12] на країни, що розвиваються. Конфлікт завдає шкоду не лише залученим країнам, а й сусіднім державам та цілому регіону. Мердок Д. і Сендлер Т. (2002) [13], проаналізувавши побічні ефекти сусідніх країн, виявили значний негативний вплив конфлікту на рівень ВВП на душу населення як для країни, що постраждала, так і для сусідніх країн.

У лютому 2022 р. росія розпочала неспровокований акт військової агресії проти України, спричинивши безпрецедентну і найбільшу у світі масову міграцію. За даними соціологів, з 24 лютого 2022 р. виїхали і не повернулися 8,2 млн українців, з яких 5 млн осіб офіційно зареєстровані за європейськими програмами захисту. Майже третина всього населення України стала вимушеним переселенцем. Лише за перший рік війни близько вісім мільйонів українців покинули країну (переважно жінки та діти до сусідніх країн ЄС) і понад шість мільйонів шукали притулку в інших регіонах країни. Отримавши надшвидке прибуття мільйонів людей-біженців з України, Європейський Союз вперше в своїй історії в березні 2022 р. активував Директиву про тимчасовий

захист, що забезпечила переміщеним особам доступ до захисту, розміщення, медичного обслуговування, працевлаштування та освіти.

Станом на початок 2023 р. близько п'яти мільйонів українців зареєструвалися для отримання тимчасового захисту в Європі, передусім у Польщі (31,6% або 1,5 млн осіб), Німеччині (20,7% або 1 млн осіб) та Чехії (9,7% або 0,5 млн осіб). За даними ООН, росія зафіксувала понад 2,8 млн українців, які перетнули її кордон, однак майже 1,6 млн українців були незаконно допитані та примусово депортовані. Правозахисники підтвердили заборонену міжнародним гуманітарним правом примусову міграцію, депортацію та фільтрацію цивільних українських громадян, переважно з Маріуполя та Харківської області.

Обстріли критично важливої інфраструктури України завдали величезної шкоди українському суспільству. Крім руйнівних економічних наслідків, внаслідок війни навколишнє середовище зазнало збитків, що оцінюються в понад 50 млрд дол. США. Крім того, військове втручання загрожує біорізноманіттю України, а дим і випари, спричинені обстрілами, серйозно впливають на якість повітря. Масштабні лісові пожежі та обстріли нафто-промислових об'єктів вимили токсичні хімікати у річки та ґрунтові води. Крім того, наземні міни, касетні боєприпаси та інші вибухонебезпечні предмети забруднюють воду металами та токсичними хімікатами, що призводить до хронічних ризиків здоров'ю. Як результат, наявність окреслених проблем, а також відсутність робочих місць та постійні обстріли території України створюють перешкоди повернення людей на звільнені території.

Як свідчать дані перетину кордону, більшість українців, які мігрували за кордон через війну, принаймні один раз протягом двох років поверталися додому. Українці цінують родинні зв'язки, а тому саме возз'єднання сім'ї (понад 60%) спонукає їх повертатися, особливо враховуючи кількісний та якісний склад ВПО домогосподарств (рис. 1). У зв'язку з цим 46% мігрантів віком 18–35 років хочуть повернутися в Україну, щоб відновити свій «довоєнний» спосіб життя. До інших причин повернення українців варто віднести: закінчення терміну тимчасового захисту; відсутність безкоштовного житла та дорога вартість оренди; скасування фінансової допомоги; складнощі з пошуком роботи.

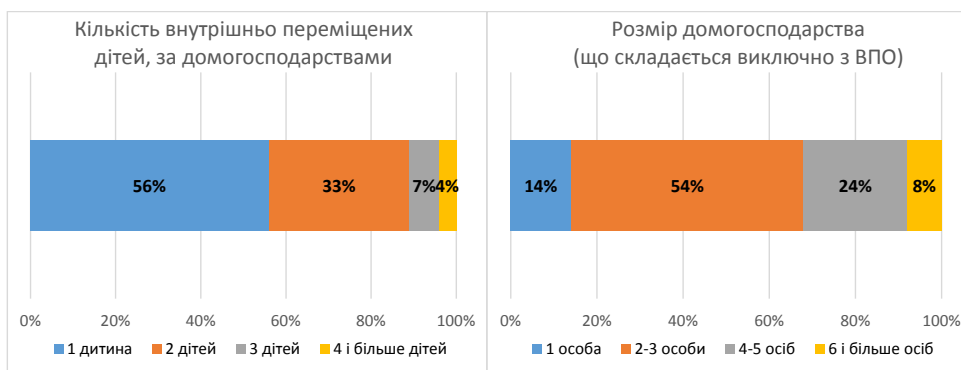

Рис. 1. Домогосподарства ВПО і їх склад

Джерело: розроблено авторами на основі [14].

Серед усіх українців, що повернулися, майже половина населення ($\approx 47\%$) повернулася з інших областей України, а $\approx 28\%$ – з місцевості в межах своєї рідної області, а ще 25% населення повернулося з-за кордону. Також майже 28% усього населення, що повернулося, зазначило, що внаслідок повномасштабних військових дій з лютого 2022 р. провело не менше 14 днів за кордоном. Окрім цього, особи, які перебували за кордоном, а потім повернулися до свого місця проживання, переважно із західних областей України. Повернення в межах своєї рідної області переважно спостерігалось в південних і центральних областях України, зокрема в Черкаській, Полтавській, Чернігівській, Миколаївській та Одеській областях (рис. 2). У такому разі мова йде про області, які раніше були частково окупованими. Тобто переміщення в межах рідної області в цих регіонах спричинене такими факторами: а) переміщення до більш безпечних міст у межах області, б) брак ресурсів, в) загроза можливого мародерства. Повернення населення з інших областей України переважно відбулось у м. Київ та Київській області, що вказує на зростання рівня безпеки цього регіону. З-за кордону українці переважно поверталися з Польщі (38%), Німеччини (11%), Італії (7%), Чехії (5%), Болгарії (4%) та Іспанії (3%) [14].

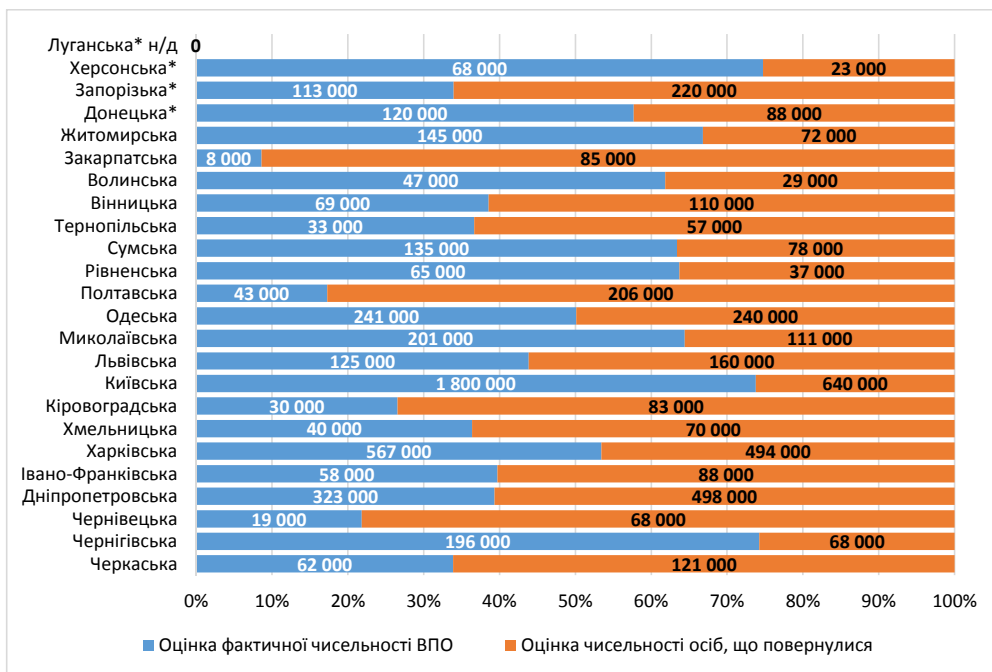

Рис. 2. Оцінка фактичної кількості ВПО та осіб, що повернулися, 2023 р.

* дані доступні не в повному обсязі.

Джерело: розроблено авторами на основі [14].

Хвиля міграції в Україні після повномасштабного вторгнення росії стала найбільшою з часів Другої світової війни. Значна імміграція українців в країни ЄС виявилась додатковим тягарем на економіку Євроспільноти, що була ослаблена пандемією COVID-19. Євросоюз витратив до €37 млрд на підтримку біженців з України, що

становить близько 0,2% ВВП ЄС. Водночас українці не послабили економіку ЄС, а навпаки підсили її завдяки таким факторам, як:

- витрати українців на покупки: війна в Україні посилила інфляцію в ЄС, знизила купівельну спроможність громадян ЄС, частково компенсується витратами українців;
- легальне працевлаштування та сплата податків українців: для українців узаконено право на працю, біженці стали повноправними учасниками на ринку робочої сили, сплачують податки на загальних умовах;
- використання банківських карт: лише за березень 2022 р. за кордон було виведено майже \$10 млрд;
- оренда житла: 25% біженців сплачують орендну плату, що зміцнює економіку та підвищує ціни на нерухомість.

Лідерами серед країн за кількістю безготівкових розрахунків українців стали Польща (28%) та Німеччина (10%). Українці активно інтегрувались в ЄС, стали джерелом робочої сили. Так, у Польщі половина українських біженців офіційно працевлаштована і заплатили близько \$2,4 млрд податків. Ця сума, без урахування вартості освітніх та медичних послуг, перевищує фінансову допомогу Україні. Окрім цього, біженці сприяють щорічному зростанню ВВП країн ЄС: +1,2% ВВП у Польщі, Чехії та Естонії; +0,8% ВВП в Угорщині, Латвії, Словаччині, Литві та Румунії. Аналітики Оксфорд Економікс спрогнозували, якщо після війни в Польщі залишиться 650 тис. українських мігрантів, ВВП країни зросте на 1,2%, якщо 1 млн українців – ВВП зросте на 2% [15].

Відомі певні негативні наслідки для українських мігрантів. Майже 66% біженців мають вищу освіту, проте більшість з них працюють у сферах з низькою оплатою праці. Окрім цього, значно погіршилось матеріальне становище біженців у Європі. Якщо до війни 12% українських біженців мали дохід, якого вистачало лише на їжу, то сьогодні цей рівень зріс до 42 %.

Війна довела, що людський ресурс – це найважливіша цінність для країни. Проблема серйозних втрат української економіки спричинена великою кількістю українців, які шукають притулку в інших країнах. Так, Україна щомісяця втрачає до 2 млрд дол. США через виїзд населення працездатного віку, яке стало біженцями після повномасштабного вторгнення росії. Кошти громадян України вилучаються з української економіки та інвестуються в економіку країн, які прийняли біженців. Одна із причин – дистанційна робота, коли частина громадян, отримавши зарплату в Україні – витрачає її за кордоном, тобто там, де проживає. Відповідно українські біженці зменшили надходження в бюджет України і фінансово підтримують європейську економіку.

Зокрема, найбільшою втратою для України є не лише економічний аспект, а й втрата людського потенціалу. Саме тому повернення мігрантів додому є пріоритетною метою для уряду. Уряд очікує, що 75% тимчасових мігрантів повернуться додому в перші роки після закінчення війни. Найбільше занепокоєння викликають студенти, що вступили до європейських університетів, і освічені жінки, які адаптувалися та знайшли роботу за кордоном. За прогнозами, кожні 100 тис. осіб, які не повернуться в Україну, зменшать ВВП країни на 0,5%. Ситуація впливає на демографію, адже у 2023 р. на одну жінку припадає 0,8 дитини і ця тенденція має негативний вектор. В Україні

виникла гендерна диспропорція, адже емігрували мільйони осіб, 68% з яких – жінки. Якщо 2,8 млн жінок працездатного віку не повернуться, це буде коштувати Україні 10% річного довоєнного ВВП (до \$20 млрд на рік). Тобто ці втрати зможуть перевищити чотирирічний пакет допомоги, запропонований Україні Європейським Союзом.

Перед Україною стоїть надважливе завдання – повернути жінок і дітей до своїх чоловіків і возз'єднати сім'ї. Щоб мотивувати людей повертатися додому, уряд планує післявоєнне відновлення з амбітною ціллю – подвоєння розміру економіки до 2032 р. Для цього Україна потребує сьогодні додатково 4,5 млн працівників і підприємців. Громадяни, які виїхали за кордон, адаптувалися до нового місця проживання і їм буде важко вчергове змінювати місце проживання. Так, після закінчення війни в Боснії і Герцеговині (1990-х рр.) половина з двох мільйонів біженців і внутрішньо переміщених осіб повернулася додому лише через десять років.

Успішна реінтеграція має вкрай важливе значення для злагодженої та результативної післявоєнної реконструкції України. Ключовими засадами економічної реінтеграції українських біженців мають бути:

- доступність житла та відновлення інфраструктури;
- зайнятість репатріантів та достойна оплата праці;
- навчання та перекваліфікація;
- мікrokредитування та підтримка бізнесу.

Важливо забезпечити потенційних реемігрантів житлом і робочим місцем, що можливо завдяки доцільному спрямуванню іноземних інвестицій та ефективності контролю над їх використанням. Водночас важлива не лише відбудова житла, а й комплексна відбудова територій громад, адже руїни будуть впливати на комфорт та власне відчуття безпеки навіть за наявності житла і робочого місця. Відновлення України має орієнтуватись на розбудову принципово нової житлової та інфраструктурної мережі європейського стандарту. Цікавим є досвід балканських країн, коли потенційні реемігранти мали можливість завчасно ознайомитися з варіантами отримання житла в обраному регіоні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз підтвердив, що теорії міграції прагнуть зрозуміти причини та мотивацію рішень окремих осіб і домогосподарств переїхати з одного місця в інше (як у межах країни, так і за кордон). Окрім цього, теорії міграції описують чинники, що пояснюють збереження міграційних потоків у часі. Відповідно різні теорії міграції використовують різні концепції, припущення та системи відліку залежно від дисципліни походження та часу, коли вони були сформульовані. Значна частина досліджень детермінант міграції розглядає чинники сприяння і приваблення, і хоча військовий конфлікт вважається чинником сприяння, він отримав небагато емпіричних досліджень. Хоча конфлікт насамперед фокусується на потоках біженців, такі чинники, як політичне переслідування, економічні труднощі та погіршення навколишнього середовища є також визначальними факторами міграції. У цьому дослідженні розглянуто роль, яку відіграє конфлікт у міграції та як він впливає на економічний розвиток України та Європейського регіону.

У статті доведено, що українські біженці, які прибули в ЄС внаслідок війни, акліматизувалися на ринку робочої сили Європейського Союзу та вирішили дефіцит

робочої сили в країнах-реципієнтах. Проте ситуація має негативний наслідок для країни-донора як у середньостроковій, так і в довготривалій перспективі. Саме тому національний план відновлення України передбачає повернення власних громадян першочерговим завданням у процесі відновлення країни після припинення військових дій. Підтримка ВПО у досягненні довгострокових рішень проблеми внутрішнього переміщення – це фокус на їхніх унікальних потребах і вразливостях, зумовлених їхніми конкретними обставинами. ВПО, які мають намір інтегруватися в місці поточного перебування, зауважують про часті безпекові інциденти, пов'язані з нинішньою війною. Серед ВПО, що мають намір інтегруватися в місці поточного перебування, майже третина має суттєві труднощі з покриттям своїх базових витрат. Зріс відсоток ВПО сімей, які розлучились внаслідок міграції. Третині ВПО важко знайти належне житло у громаді, в якій вони мають намір інтегруватися. У частини % ВПО виникли труднощі із доступом до документів, що засвідчують особу, рівень здобутої освіти та професійний досвід.

У перспективі доцільно дослідити причини інтеграції українських мігрантів у країнах-реципієнтах та громадах, що приймають. Це дасть змогу напрацювати механізми повернення українців додому, інструменти їх імплементації та спрогнозувати період економічного відновлення, інтеграції та конвергенції України з ЄС.

Література.

1. Barnett G., Nam Y. A network analysis of international migration: Longitudinal trends and antecedent factors predicting migration. *Global Networks*, 2023, 6. URL: <https://doi.org/10.1111/glob.12455>
2. Massey, D.S. The Shape of Things to Come: International Migration in the Twenty-First Century. In: Lerpold, L., Sjöberg, Ö., Wennberg, K. (eds) *Migration and Integration in a Post-Pandemic World*. Palgrave Macmillan, Cham. 2023. 433 p. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-19153-4_2
3. Tsegay S. M. International Migration: Definition, Causes and Effects. *Genealogy*, 2023, 7, 61. URL: <https://doi.org/10.3390/genealogy7030061>
4. Adamson F., Chung E., Hollifield J. Rethinking the migration state: historicising, decolonising, and disaggregating. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2023, 12. URL: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2023.2269769>
5. Rostetska S., Shvets S., Ilkiv O. Formation of a new paradigm of global political and migration processes under the influence of military activities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2023, 9(5), 241–251. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-5-241-251>
6. Massey D.S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J. E. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 1993, 19(3): 431–466. URL: <https://doi.org/10.2307/2938462>
7. Stark O., Bloom D. The new economics of labor migration. *American Economic Review*, 1985, 75(2), 173–178. URL: <https://www.jstor.org/stable/1805591>
8. Riosmena F., Wong R., Palloni A. Migration Selection, Protection, and Acculturation in Health: A Binational Perspective on Older Adults. *Demography*, 2019 50(3), 1039–1064. URL: <https://doi.org/10.1007/s13524-012-0178-9>

9. Arango J. Explaining migration: a critical view. *International social science journal*. 2000, 52(165), 283–296. URL: <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00259>
10. Akokpari J. K. The state, refugees and migration in Sub-Saharan Africa. *International Migration*, 1998, 36, 211–234. URL: <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/5231763.pdf>
11. Collier P. On the economic consequences of civil war. *Oxford economic papers* 1999, 51, 168–183. URL: <http://www.jstor.org/stable/3488597>
12. Dunne J., Tian N. Costs of civil war and fragile states in Africa. *Review of Development Economics*, 2019, 23, 1220–1237. URL: <https://doi.org/10.1111/rode.12612>
13. Murdoch J., Sandler T. Civil wars and economic growth: A regional comparison. *Defense and Peace Economics*, 2002, 13, 451–464. URL: <https://doi.org/10.1080/10242690214336>
14. International Organization for Migration. DTM Ukraine Returns Report. General Population Survey. IOM, Ukraine. 2023. R14. 15 p. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd1461/files/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R12_RET_Final.pdf
15. ICMPD Migration Outlook. Eastern Europe and Central Asia. International Centre for Migration Policy Development. 2023. 6 Issue, 31. URL: https://www.icmpd.org/file/download/59104/file/230215_ICMPD_Migration_Outlook_EasternEuropeCentralAsia_2023_final.pdf

References.

1. Barnett, G., Nam, Y. (2023). A network analysis of international migration: Longitudinal trends and antecedent factors predicting migration. *Global Networks*, 6. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/glob.12455> [in English].
2. Massey, D. S. (2023). The Shape of Things to Come: International Migration in the Twenty-First Century. In: Lerpold, L., Sjöberg, Ö., Wennberg, K. (eds) *Migration and Integration in a Post-Pandemic World*. Palgrave Macmillan, Cham. 433 p. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-031-19153-4_2 [in English].
3. Tsegay, S. M. (2023). International Migration: Definition, Causes and Effects. *Genealogy*, 7, 61. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/genealogy7030061> [in English].
4. Adamson, F., Chung, E., Hollifield, J. (2023). Rethinking the migration state: historicising, decolonising, and disaggregating. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 12. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/1369183X.2023.2269769> [in English].
5. Rostetska, S., Shvets, S., Ilkiv, O. (2023). Formation of a new paradigm of global political and migration processes under the influence of military activities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 9(5), 241-251. Retrieved from <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-5-241-251> [in English].
6. Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3): 431–466. Retrieved from <https://doi.org/10.2307/2938462> [in English].

-
7. Stark, O., Bloom, D. (1985). The new economics of labor migration. *American Economic Review*, 75(2):173-178. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/1805591> [in English].
 8. Riosmena, F., Wong, R., Palloni, A. (2019). Migration Selection, Protection, and Acculturation in Health: A Binational Perspective on Older Adults. *Demography*, 50(3):1039-1064. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s13524-012-0178-9> [in English].
 9. Arango, J. (2000). Explaining migration: a critical view. *International social science journal*. 52(165): 283-296. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00259> [in English].
 10. Akokpari, J. K. (1998). The state, refugees and migration in Sub-Saharan Africa. *International Migration*, 36, 211–234. Retrieved from <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/5231763.pdf> [in English].
 11. Collier, P. (1999). On the economic consequences of civil war. *Oxford economic papers*, 51, 168–183. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3488597> [in English].
 12. Dunne, J., Tian, N. (2019). Costs of civil war and fragile states in Africa. *Review of Development Economics*, 23, 1220–1237. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/rode.12612> [in English].
 13. Murdoch, J., Sandler, T. (2002). Civil wars and economic growth: A regional comparison. *Defense and Peace Economics*, 13, 451–464. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/10242690214336> [in English].
 14. International Organization for Migration. (2023). DTM Ukraine Returns Report. General Population Survey. IOM, Ukraine. R14. 15 p. Retrieved from https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1461/files/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R12_RET_Final.pdf [in English].
 15. ICMPD Migration Outlook. (2023). Eastern Europe and Central Asia. International Centre for Migration Policy Development. 6 Issue, 31. Retrieved from https://www.icmpd.org/file/download/59104/file/230215_ICMPD_Migration_Outlook_EasternEuropeCentralAsia_2023_final.pdf [in English].

Статтю отримано 04 лютого 2024 р.

Article received February 4, 2024.